

Табл. 2. Рейтингова оцінка потенціалу розвитку малого підприємництва у сфері СЗТ у Львівській області

Регіон	Роки									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Львівська обл.	н	н	с	с	д	д	д	в	д	д
Бродівський р-н	н	с	с	д	с	с	3	д	в	д
Буський р-н	н	н	н	с	н	с	с	в	с	д
Городоцький р-н	н	н	н	с	с	д	д	д	д	д
Дрогобицький р-н	н	н	н	с	с	с	д	с	с	с
Жидачівський р-н	н	н	с	с	с	с	д	д	д	д
Жовківський р-н	н	н	н	н	д	с	с	с	с	д
Золочівський р-н	н	н	с	с	д	д	д	д	с	д
Кам'янка-Бузький р-н	н	н	н	н	д	д	д	д	д	д
Миколаївський р-н	н	н	с	н	с	с	д	д	д	с
Мостиський р-н	н	с	н	с	с	д	д	в	д	д
Перемишлянський р-н	н	с	с	с	д	д	д	в	д	д
Пустомитівський р-н	н	н	н	н	н	н	н	с	н	д
Радехівський р-н	н	н	с	с	с	с	с	д	с	д
Самбірський р-н	н	с	с	с	с	д	д	д	д	н
Сколівський р-н	н	н	н	н	н	с	с	д	д	н
Сокальський р-н	н	н	с	д	д	д	д	в	д	в
Старосамбірський р-н	с	с	д	д	д	д	д	в	н	с
Стрийський р-н	н	н	н	н	н	н	с	с	с	с
Турківський р-н	с	с	с	с	с	с	д	д	с	с
Яворівський р-н	н	н	с	н	д	д	с	с	с	с
Примітки	н	ни- зький	с	серед- ній	д	дос- татній	в	висо- кий		дуже висо- кий

Висновки. Розроблена методика комплексного оцінювання потенціалу розвитку малого підприємництва у сфері СЗТ, яка є дієвим інструментом оцінювання ситуації, що склалася в районах Львівської області, та дає змогу визначити фактори впливу на діяльність досліджуваних суб'єктів, однорідні за розвитком райони тощо.

Література

1. Баранник З.П. Методичні підходи до оцінювання функціонування регіонів країни за станом соціально-економічного розвитку / З.П. Баранник // Економіка та держава : наук.-практ. журнал. – 2006. – № 5. – С. 56-59.
2. Варналій З.С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / З.С. Варналій, А.І. Мокій, О.Ф. Новікова, С.А. Новікова, С.А. Романюк, В.І. Чужиков та ін. / за ред. З.С. Варналія. – К. : Вид-во "Знання України", 2005. – 498 с.
3. Долішній М.І. Проблеми та перспективи забезпечення інноваційного розвитку національної економіки та її регіонів // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во Львівської КА, 2005. – № 18, ч. I. – С. 3-6.
4. Чернюк Л.Г. Економіка та розвиток регіонів (областей) України : навч. посібн. / Л.Г. Чернюк, Д.В. Клиновий. – К. : Вид-во ЦУЛ. – 2002. – 644 с.
5. Статистичний щорічник Львівської області за 2007 рік. – Львів. – 2008. – Ч. 2. – 312 с.
6. Статистичний щорічник Львівської області за 2010 рік. – Львів. – 2011. – Ч. 2. – 279 с.

Петлин І.В. Методика комплексної оцінки потенціалу розвитку малого підприємництва в сфері сільського зеленого туризму регіона

Рассмотрены методические подходы к определению комплексной оценки потенциала развития малого предпринимательства в сфере сельского зеленого туризма. Осуществлена комплексная оценка потенциала развития путем расчета интегрального показателя и на этой основе проведена рейтинговая оценка районов Львовской области.

Ключевые слова: регион, потенциал развития, интегральный показатель, рейтинг, малое предпринимательство, сельский зеленый туризм.

Petlin I.V. Methodological of complex estimation of potential small business development in rural tourism of the region

The article considers the methodological approaches to comprehensive evaluation of the potential of small business development in green tourism. The comprehensive assessment of development potential by calculating the integral index, and on this basis, a rating assessment of Lviv region district is carried out.

Keywords: region, development potential, the integral index, rating, small business, rural green tourism.

УДК 332.122:338.432

Доц. Н.С. Станасюк, канд. екон. наук –
НУ "Львівська політехніка"

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ

Проаналізовано фактори, які мають визначальний вплив на формування регіональної агропродовольчої системи. Проведено їх класифікацію та проаналізовано регіональні особливості їх впливу. Визначено просторові фактори формування регіональної агропродовольчої системи.

Ключові слова: фактор, регіональна агропродовольча система, формування агропродовольчої системи.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах інтенсивного розвитку транскордонного співробітництва особливо актуальними є питання, пов'язані із формуванням регіональної агропродовольчої системи, якій належить провідна роль у забезпеченні продовольчої безпеки як регіону, так і країни загалом.

Як відомо, формування будь-якої системи здійснюється під впливом певних факторів, які виступають рушійними силами будь-якого процесу. Впливо кожного фактора відрізняється рівнем просторового охоплення. Саме тому вивчення факторів є одними із основних напрямів досліджень багатьох вітчизняних вчених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значні напрацювання в цьому напрямі зробили В. Борщевський, П. Гайдуцький, Л. Дейнека, Р. Іванух, І. Іртищева, О. Крисальний, І. Лукінов, О. Онищенко, П. Саблук, В. Топіха, О. Шубравська та інші науковців. На основі їх праць можна робити узагальнення, які стосуються, насамперед, формування національної агропродовольчої системи. Проте вивчення аграрної проблематики із врахуванням регіональних особливостей залишаються мало дослідженими. Водночас врахування впливу певних факторів регіонального масштабу може дати значний економічний ефект для країни загалом.

Метою нашого дослідження є визначення основних факторів формування регіональної агропродовольчої системи в контексті просторового підходу.

Виклад основного матеріалу. У просторовому аспекті регіональну агропродовольчу систему треба розглядати як просторово-часове поєднання різних видів агропродовольчого виробництва і ринку продовольства на регіональному рівні, спрямоване на гармонійний розвиток суспільства і природи.

Різноманітність факторів формування регіональної агропродовольчої системи викликає необхідність їх узагальнення та групування. Зазначимо, що кожен фактор породжується дією відповідних економічних законів. На наш погляд, можна виокремити такі основні групи факторів, які мають визначальний вплив на формування регіональної агропродовольчої системи:

- ресурсні, які не зазнають значних змін у часі і формують основу системи;
- суспільні, які пов'язані з діяльністю людей і зумовлюють зміни в системі;
- просторові, які надають системі специфічні особливості, і які розвиваються на певній території у часі.

З позиції ресурсного підходу формування регіональних агропродовольчих систем побудоване на максимальному використанні природно-ландшафтних умов регіону. Це пов'язано із значною залежністю сільськогосподарського виробництва від природних ресурсів, які сприяють, обмежують чи унеможливають розвиток тих чи інших видів сільськогосподарського виробництва у певному регіоні.

Так, господарства зони Степу мають найкращі умови для поглиблення спеціалізації сільськогосподарського виробництва на вирощуванні сильних і твердих сортів озимої пшениці, зернової кукурудзи, насіння соняшнику, молока, яловичини, свинини, м'яса птиці, яєць, плодів, ягід і винограду.

Господарства Лісостепу спеціалізуються на продукуванні зерна озимої пшениці, пивоварного ячменю, цукрових буряків, картоплі, молока, м'яса – яловичини і свинини. Господарства Полісся мають сприятливі умови для продукуванні озимого жита, картоплі, льону-довгунця, хмелю, ячменю, м'яса – яловичини і свинини.

Умови гірської зони Карпат дають змогу спеціалізуватись господарствам на виробництві м'яса – яловичини та баранини, вовни; Закарпаття – на вирощуванні овочів та фруктів, зокрема винограду; Прикарпаття – зерна, озимої пшениці, цукрових буряків, льону-довгунця, молока, м'яса – яловичини і свинини [1, с. 189].

Загалом Україна володіє сприятливими природними ресурсами для формування продуктивних агропродовольчих систем в кожному регіоні, тому потенційно спроможна стати державою з пріоритетним розвитком аграрного сектора та одним з основних постачальників на світові ринки агропродовольчої продукції.

Істотним фактором, який впливає на сучасний стан агропродовольчої системи, є кліматичні умови, нарощування змін яких нинішніми темпами може призвести до кардинального географічного перерозподілу світового виробництва продовольства та, як наслідок, виникнення істотних структурних змін у світовій агропродовольчій системі [2, с. 17]. Ці зміни для України є позитивними і, відповідно, створюють передумови для підвищення ефективності національного агропродовольчого виробництва. Зазначимо, що всі регіони

нашої держави мають сприятливі кліматичні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва.

Вплив факторів першої групи є визначальним для гармонізації відносин між людиною і природою. Сьогодні на противагу споживацькому ставленню суспільства до природи сформувалася концепція сталого розвитку, згідно з якою досягається задоволення життєвих потреб нинішнього покоління без позбавлення майбутніх поколінь таких можливостей унаслідок вичерпання природних ресурсів і деградації навколишнього природного середовища [3].

Проте врахування лише першої групи факторів не забезпечує агропродовольчій системі достатніх переваг в умовах ринкової економіки. Саме активний вплив факторів другої групи здатен підвищити рівень розвитку системи, надати їй цілісності, емерджентності та динамічності, посилити її конкурентоспроможність. Загалом суспільні фактори можна об'єднати у три основні блоки: соціальні, економічні та екологічні.

Соціальні чинники формування агропродовольчої системи передбачають врахування демографічної ситуації як у сільській місцевості, так і у містах. Сьогодні особливо негативна тенденція спостерігається у сільській місцевості. За останні 15 років кількість жителів сільської місцевості зменшилася на 1,8 млн осіб, або на 12 %, і становить 14,7 млн, а чисельність дітей шкільного віку – на третину і становить лише 1,3 млн осіб. При цьому наповненість шкіл учнями в кращому разі становить 30-35 % від їх потенційних можливостей [4].

Вагомий вплив на формування агропродовольчої системи має розвиток соціальної інфраструктури, яка для забезпечення зростання агропродовольчого виробництва повинна розвиватися випереджаючими темпами. Зазначимо, що у 2011 р. порівняно з 2000 р. спостерігається підвищення рівня благоустрою у містах та зниження у сільських населених пунктах (табл. 1).

Загалом забезпеченість сільських населених пунктів об'єктами, які безпосередньо формують якість і рівень життя на селі є надзвичайно низькою, що робить сільську місцевість не привабливою для розвитку агропродовольчого виробництва.

Через брак фінансування кількість об'єктів соціальної інфраструктури на селі постійно зменшується. Сільські території перетворюються у зони бідності, з яких мігрує місцеве населення. Для розвитку соціальної інфраструктури на належному рівні у регіонах повинні розроблятися програми формування відповідних інфраструктурних об'єктів.

Надзвичайно низьким в Україні є рівень аграрної освіти сільського населення. Здебільшого у селах вирощують сільськогосподарську продукцію за застарілими схемами без врахування новітніх досягнень аграрної науки. Це робить сільськогосподарську продукцію нашої країни не конкурентоспроможною на світовому ринку. До групи економічних факторів належать фактори, які впливають на обсяг і структуру агропродовольчого виробництва, зайнятість населення та його дохід. На формування регіональної агропродовольчої системи істотний вплив має поточна кон'юнктура національного ринку, що передбачає пріоритетне виробництво продовольчого і фуражного зер-

на. Це зумовлює спрямованість експортної політики держави щодо розвитку аграрного сектора економіки.

Табл. 1. Кількість та благоустрій населених пунктів України

Типи населених пунктів та види благоустрою	Роки			2011 до 2000, %
	2000	2005	2011	
Кількість населених пунктів:				
міст	451	457	459	101,8
селищ міського типу	893	885	885	99,1
сільських населених пунктів	28651	28562	28450	99,3
З них мають: водопровід				
міст	448	452	456	101,8
селищ міського типу	796	767	775	97,4
сільських населених пунктів	6651	6360	6312	94,9
каналізацію				
міст	426	438	443	104,0
селищ міського типу	518	489	512	98,8
сільських населених пунктів	841	746	709	84,3
газифіковані тільки природним та природним і зрідженим газом				
міст	386	411	424	109,8
селищ міського типу	462	545	631	136,6
сільських населених пунктів	7596	10318	14391	189,5
газифіковані тільки зрідженим газом				
міст	58	42	29	50,0
селищ міського типу	398	316	190	47,7
сільських населених пунктів	19297	16306	12362	64,1
% сільських населених пунктів, що мають:				
водопровід	23,2	22,3	22,2	x
каналізацію	2,9	2,6	2,5	x
газифіковані тільки природним та природним і зрідженим газом	26,5	36,1	50,6	x
газифіковані тільки зрідженим газом	67,4	57,1	43,5	x

Розраховано за джерелом: [5, с. 23, с. 430]

Водночас вкрай негативним чинником, який гальмує формування регіональних агропродовольчих систем є структура основних видів сільськогосподарської продукції у господарствах населення, яка суперечить агропродовольчій політиці держави. Пріоритетним видом сільськогосподарської продукції у господарствах населення є картопля, попит на яку, зазвичай, залежить від ситуації на відповідному регіональному ринку продовольства. Формування структури основних видів сільськогосподарської продукції у господарствах населення зумовлено як традиціями населення, так і низьким рівнем життя. Сільське населення орієнтується на продовольче забезпечення своєї сім'ї, а не на агропродовольчу політику держави.

Формуванню регіональних агропродовольчих систем також перешкоджає низька інвестиційна привабливість агропродовольчого виробництва, що зумовлено відсутністю належно розвинутої інфраструктури, надмірним втручанням органів влади та недосконалістю маркетингових ланцюгів. Так, протягом останніх трьох років питома вага інвестицій в сільське господарство

зменшилася на 0,7 %, а у виробництво харчових продуктів – на 0,5 % [6, с. 36]. У сучасних умовах забезпечити формування конкурентноспроможної регіональної агропродовольчої системи можна лише завдяки втіленню наукових розробок у практичну діяльність людей. Інноваційну діяльність потрібно розглядати як один із провідних економічних факторів. У агропродовольчій сфері інноваційного оновлення потребує, насамперед, матеріально-технічна база.

Ступінь спрацьованості основних засобів у сільському господарстві та харчовій промисловості змінюється в межах 40–60 %. Вкладення коштів у закупівлю інноваційних технологій дасть змогу підвищити прибутковість агропродовольчого виробництва та вивести розвиток агропродовольчих підприємств на якісно новий рівень.

Значний вплив на формування регіональної агропродовольчої системи мають екологічні чинники. Сьогодні в Україні склалася вкрай несприятлива екологічна ситуація для розвитку агропродовольчого виробництва, зокрема спостерігається значне забруднення поверхневих і підземних вод, зростає рівень шкідливих викидів у навколишнє середовище, збільшуються нагромадження обсягів відходів виробництва та споживання. Серед регіонів України найменше зазнали руйнівного впливу господарської діяльності людини на навколишнє середовище Чернівецька, Рівненська та Тернопільська області (табл. 2).

Табл. 2. Комплексне оцінювання екологічної ситуації в регіонах України

Регіони	Коефіцієнт наближення до максимального значення			Інтегральний коефіцієнт
	Викиди забруднюючих речовин	Скидання забруднених вод	Наявність відходів	
АР Крим	0,075233	0,176895	0,005182	0,257310
Вінницька	0,098248	0,003610	0,002833	0,104691
Волинська	0,030533	0,001805	0,018626	0,050964
Дніпропетровська	0,669577	0,851986	1,000000	2,521563
Донецька	1,000000	1,000000	0,276981	2,276981
Житомирська	0,050194	0,005415	0,000687	0,056296
Закарпатська	0,051697	0,005415	0,000095	0,057207
Запорізька	0,197340	0,126354	0,016153	0,339847
Івано-Франківська	0,159544	0,009025	0,003882	0,172451
Київська	0,161163	0,009025	0,004044	0,174232
Кіровоградська	0,042734	0,012635	0,025668	0,081037
Луганська	0,320072	0,157040	0,071714	0,548826
Львівська	0,148384	0,095668	0,019055	0,263107
Миколаївська	0,051986	0,046931	0,044920	0,143837
Одеська	0,100503	0,211191	0,000099	0,311793
Рівненська	0,036142	0,007220	0,000954	0,044316
Сумська	0,050888	0,012635	0,003163	0,066686
Тернопільська	0,037819	0,005415	0,000050	0,043284
Харківська	0,175215	0,025271	0,004285	0,204771
Херсонська	0,043312	0,012635	0,000024	0,055971
Хмельницька	0,048285	0,001805	0,003526	0,053616
Черкаська	0,081073	0,014440	0,000456	0,095969
Чернівецька	0,026253	0,009025	0,000190	0,035468
Чернігівська	0,056670	0,030686	0,000970	0,088326

Розраховано за джерелом: [5, с. 510, с. 512, с. 523]

Для подолання існуючих екологічних проблем потрібно на регіональному рівні розробляти програми спрямовані на охорону навколишнього природного середовища, забезпечення раціонального природокористування.

У плані реалізації регіональної політики у сфері охорони природи задугоує позитивного оцінювання та використання досвід Республіки Польщі. На основі прийнятого Закону про охорону природи тут проводиться цілеспрямована робота з дотриманням його вимог господарськими структурами, підприємцями і товаровиробниками. Одночасно здійснюється жорсткий контроль за своєчасним внесенням платежів за природокористування та забруднення довкілля, а також за цільовим використанням коштів, що надходять до державного, регіональних і місцевих екологічних фондів [7, с. 49]. Саме вони повинні стати основним джерелом фінансування природоохоронних заходів в Україні.

Сьогодні необхідно відзначити постійно зростаючу роль просторових факторів у формуванні регіональної агропродовольчої системи.

Просторовий фактор можна визначити як сукупність ресурсів та умов, необхідних для вибору місця розміщення агропродовольчих підприємств з метою одержання ними максимального прибутку та найповнішого задоволення потреб споживачів. Зазначимо, що, зазвичай, сільськогосподарські підприємства розташовані у сільській місцевості, а переробні – у містах. Водночас концентрація агропродовольчого виробництва в одному пункті забезпечить одержання більшого ефекту за рахунок спільного використання інфраструктури, налагодження тісних виробничо-господарських зв'язків, обміну відповідною економічною інформацією тощо. Така просторова концентрація підприємств зумовить виникнення агломераційного ефекту. Удалих вибір місця розташування виробників агропродовольчої продукції із врахуванням віддалі до промислових центрів та найбільших ринків продовольства забезпечить формування ефективної регіональної агропродовольчої системи.

Під час обґрунтування вибору місця розташування таких підприємств варто застосовувати галузево-регіональний підхід, згідно з яким величина регіону, в межах якого потрібно дотримуватися галузевого підходу під час вибору місця продукування, прямо залежить від транспортабельності продукованих благ. Чим більш транспортабельним є благо, тим у межах більшого регіону має дотримуватися галузевий підхід. І навпаки: чим менш транспортабельним є благо, тим менший регіон аналізується для місця продукування блага [8, с. 22].

Зазначимо, що під час формування регіональної агропродовольчої системи потрібно враховувати просторову локалізацію підприємств агропродовольчого виробництва та соціальних комунікацій, взаємодію процесів диференціації та інтеграції, впорядкованість взаємодії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження факторів формування регіональної агропродовольчої системи різного масштабу впливу свідчить, що не має єдиного всебічного їх переліку. Вони будуть відмінні у регіонах з огляду на регіональні особливості їх прояву. Фактори визначають якісні та кількісні характеристики агропродовольчої систе-

ми, впливають на визначення економічних, соціальних та екологічних пріоритетів її розвитку. Лише врахування сукупної дії факторів забезпечить формування конкурентоспроможних регіональних агропродовольчих систем.

Література

1. Іванух Р.А. Аграрна економіка і ринок / Р.А. Іванух, С.Л. Дусановський, Є.М. Білан. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 2003. – 256 с.
2. Кириленко І.Г. Агропромисловий розвиток України – криза невикористаних можливостей / І.Г. Кириленко, В.В. Дем'ячук, Б.В. Андрущенко, В.С. Жигadlo, О.В. Сікачина // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2011. – № 3. – С. 16-22.
3. Trends and Waves. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.sustainability.com>
4. Ладика В.І. Розвиток сільських територій: стан та перспективи / В.І. Ладика // Пропозиція : Український журнал з питань агробізнесу. – 2011. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.propozitsiya.com>.
5. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України / за ред. О.Г. Осауленка. – К. : ТОВ "Август Трейд", 2012. – 559 с.
6. Сільське господарство України / Державна служба статистики України / за ред. Н.С. Власенко. – К. : Вид-во "Наука", 2012. – 376 с.
7. Янків М.Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України : монографія / М.Д. Янків. – Львів : Вид-во "Коопосвіта", 2000. – 450 с.
8. Стадницький Ю.І. Просторова організація соціально-економічних систем: словник-довідник / Ю.І. Стадницький, І.М. Комарницький. – Львів : Вид-во "Апріорі", 2010. – 464 с.

Станасюк Н.С. Факторы формирования региональной агропродовольственной системы

Проанализированы факторы, которые имеют важное влияние на формирование региональной агропродовольственной системы. Сформирована их классификация и проанализированы региональные особенности их влияния. Определены пространственные факторы формирования региональной агропродовольственной системы.

Ключевые слова: фактор, региональная агропродовольственная система, формирование агропродовольственной системы.

Stanasyuk N.S. Factors of formation regional agro-food system

The factors which have difficult influence on formation regional agro-food system are analyzed. The its classification is make and regional peculiarity of its influence is analyzed. The space factors of formation regional agro-food system are determined.

Keywords: factor, regional agro-food system, formation of agro-food system.

УДК 657.221

Здобувач О.І. Тивончук¹ – Львівська КА

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто особливості організації та проведення внутрішнього контролю кредитних операцій підприємства, визначено основні напрями його удосконалення. Досліджено специфічні особливості внутрішнього контролю як засобу управління діяльністю підприємства. Визначено основних суб'єктів внутрішнього контролю кредитних операцій підприємства. Охарактеризовано систему внутрішнього контролю позикового капіталу у формі банківських кредитів.

Ключові слова: внутрішній контроль, кредитні операції, позиковий капітал, підприємства, банківські кредити.

¹ Наук. керівник: доц. М.В. Корягін, канд. екон. наук – Львівська КА